

J. R.

Rozwinięcie podstawowych zasad radzieckiego prawa karnego w nowym kodeksie karnym RSFRR : [recenzja artykułu G. Wittenberga opublikowanego w czasopiśmie "Izwestija Wysszych Uczebnych Zawiedienij - Prawowiedienije", 1962, nr 4]

Palestra 7/3(63), 78-79

1963

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rozwinięcie podstawowych zasad radzieckiego prawa karnego
w nowym kodeksie karnym RSFRR

Problematykę wyjaśnienia treści podstawowych zasad radzieckiego prawa karnego podejmuje w przyczynku opublikowanym pod wyżej wskazanym tytułem w nrze 4 czasopisma „Izwestija Wysszych Uczebnych Zawiedienij — Prawowiedienije” (kwartalnik wydawany przez Uniwersytet Leningradzki) z 1962 r. G. Wittenberg.

Autor rozróżnia 2 grupy podstawowych zasad, na których opierają się normy nowego kodeksu karnego RSFRR. Do pierwszej zalicza on zasady ogólnoprawne, tj. takie, które będąc wspólnymi zasadami dla wszystkich gałęzi prawa ZSRR, znajdują rozwinięcie w normach prawa karnego. Należą do nich; społeczne niebezpieczeństwo czynu podlegającego ukaraniu, praworządność, internacjonalizm proletariacki, demokratyzm socjalistyczny, humanizm socjalistyczny. Drugą grupę tworzą zasady podstawowe, właściwe wyłącznie lub przede wszystkim radzieckiemu prawu karnemu, jego odrębnej gałęzi prawa. Zalicza się do nich następujące zasady; zapobieganie przestępczości, osobista odpowiedzialność za popełnienie czynu podlegającego ukaraniu, wszechstronna ochrona jednostki, indywidualizacja odpowiedzialności i kary, udział społeczeństwa w walce z przestępczością.

Omawiając treść poszczególnych zasad, autor podkreśla duże znaczenie dla dalszego rozwoju prawa karnego i prawidłowego stosowania jego przepisów zasady społecznego niebezpieczeństwa czynów. Zasada powyższa przewija się przez całe radzieckie ustawodawstwo karne, znajdując swój wyraz w określeniu jego zadań, pojęcia przestępstwa, celów i zadań kary, wszystkich instytucji postanowień części ogólnej k.k. z 1960 r.

Dalszym dowodem szerokiego uwzględnienia powyższej zasady jest wprowadzenie pojęcia szczególnie niebezpiecznego recydywisty. Stosownie do art. 24 ust. 1 k.k. sąd, rozstrzygając problem uznania danej osoby za szczególnie niebezpiecznego recydywistę, powinien uwzględnić stopień społecznego niebezpieczeństwa dokonanego przez nią czynu, osobowość winnego oraz okoliczności sprawy.

Przejawem rozwinięcia zasady praworządności w nowym kodeksie jest zniesienie instytucji analogii oraz przewidzianej w art. 7 k.k. z 1962 r. zasady, która zezwalała na zastosowanie środków karnych w stosunku do osób stanowiących niebezpieczeństwo społeczne ze względu na swoje związki ze środowiskiem przestępczym lub z powodu ich przeszłej działalności. Istotnego znaczenia nabiera też podkreślenie, że kara może być wymierzona tylko w wyroku sądowym; poza tym w części szczegółowej k.k. w sposób bardziej precyzyjny określone zostały elementy poszczególnych stanów przestępnych, co pozwala na uniknięcie błędów przy interpretowaniu i stosowaniu w praktyce norm zawartych w tej ustawie.

Zasady internacjonalizmu proletariackiego znalazły swój wyraz w art. 73 i 74 oraz dalsze rozwinięcie w art. 101 kodeksu. Przepisy tych artykułów przewidują, że przestępstwa przeciwko własności państwowej lub społecznej innych państw socja-

listycznych, popełnione w stosunku do mienia znajdującego się na terytorium RSFR, podlegają takim samym sankcjom karnym jak przestępstwa przeciwko socjalistycznej własności należącej do państwa radzieckiego lub organizacji i przedsiębiorstw społecznych.

Dalszego rozwinięcia doznała w nowym k.k. zasada demokratyzmu socjalistycznego, co uzasadnia się przede wszystkim wprowadzeniem nowego rozdziału pt. „Przestępstwa przeciwko politycznym i pracowniczym prawom obywateli” oraz szeregu nowych przepisów dotyczących ochrony demokratycznych praw obywateli. Chodzi tu o ochronę przed takimi czynami, jak przeszkadzanie w urzeczywistnieniu równouprawnienia kobiety (art. 134), naruszenie tajemnicy korespondencji (art. 135), naruszenie nietykalności mieszkania obywateli (art. 136) itd.

Zasada humanizmu socjalistycznego, której najwyższym wymaganiem jest zapewnienie należytej ochrony radzieckiemu ustrojowi państwowemu i społecznemu, socjalistycznym stosunkiem społecznym, prawom i interesom prawnym obywateli, znajduje swoje rozwinięcie w ustanowieniu surowej odpowiedzialności karnej za najbardziej niebezpieczne przestępstwa, a w obniżeniu sankcji karnych za popełnienie mniej niebezpiecznych czynów przestępnych.

Zasada osobistej odpowiedzialności, wyrażona w wielu przepisach k.k., sprawdza się do wskazania, że odpowiedzialność karna może nastąpić tylko przy istnieniu winy, za winnego zaś uznaje się wyłącznie tego, kto dokonał przestępstwa umyślnie lub wskutek niedbalstwa.

Znaczenie ochrony jednostki wyraża się m. in. w tym, że rozdział o przestępstwach przeciw życiu, wolności, zdrowiu i czci jednostek zamieszczony jest zaraz po rozdziałach, które dotyczą czynów przestępnych wymierzonych przeciwko państwu i własności socjalistycznej.

O dalszym rozwinięciu zasady indywidualizacji odpowiedzialności i kary świadczy m. in. rozszerzenie kręgu okoliczności łagodzących lub obciążających.

Kodeks poświęca wiele uwagi ustawodawczemu umocnieniu zasady współdziałania społeczeństwa w walce z przestępczością. Przewiduje on możliwość zamiany środków karnych na środki wychowawcze w stosunku do osób, które dopuścili się czynów mało znaczących lub nie przedstawiających większego niebezpieczeństwa społecznego. Innymi ważniejszymi przejawami tej zasady są takie możliwości, jak zwolnienie od odpowiedzialności karnej z przekazaniem sprawy sądom koleżeńskim (art. 51), zwolnienie od odpowiedzialności karnej za poręczeniem (art. 52), zwolnienie nieletniego od odpowiedzialności karnej ze skierowaniem do komisji do spraw nieletnich (ust. 4 art. 20), warunkowe zwolnienie celem poprawy i wychowania przez organizację społeczną lub kolektyw pracujących na ich wniosek (art. 44, ust. 4), warunkowe zwolnienie z włożeniem na określoną osobę lub kolektyw pracujących, za ich zgodą, obowiązku nadzorowania warunkowo zwolnionego i prowadzenie z nim pracy wychowawczej (art. 44 ust. 5).

Ochrona praw pokrzywdzonych

Na łamach „Sowieckiej Justycji” (nr 1 z 1963 r.) ukazał się artykuł W. Bożewa i M. Suchariewa omawiający problematykę udziału pokrzywdzonego w procesie karnym. Autorzy oparli się na materiałach Wydziału Adwokatury Ministerstwa Sprawiedliwości RSFR, dotyczących praktyki adwokackiej w zakresie reprezentowania interesów pokrzywdzonych w postępowaniu karnym.